

Veliki Prasak

velkiprasak.com

Valeri Tariko

**PET RAZLOGA DA VERUJEMO
DA ISUS NIJE POSTOJAO**

Vladimir Božanović

**INTERVJU SA
IVANOM RADOVIĆEM**

Kevin Mekafri i Anondah Said
**ZAŠTO JE TEŠKO PODUČAVATI
KRITIČKO RAZMIŠLJANJE**

Specijalni broj 10 | April 2016.

web: ateisti.com
e-mail: redakcija@velikiprasak.com

Sadržaj

Intervju sa Ivanom Radovićem 4
Autor: Vladimir Božanović

Pet razloga da verujemo da Isus nije postojao . . . 13
Autor: Valeri Tariko

Zašto je teško podučavati kritičko razmišljanje. . 18
Autori: Kevin Mekafri & Anondah Said

Foto:

naslovna:

Ivan Radović - Hypatia, pencil and wire, 2016.

Pet razloga da verujemo da Isus nije postojao:

<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/236x/74/b9/a1/74b9a13e1a0f9078dc6fff9232197daf.jpg>

http://d38zt8ehae1tnt.cloudfront.net/10_fake_documents/_that_changed_the_world_219048.jpg?v=1450696255

<http://www.strangenotions.com/wp-content/uploads/Jesus5.jpg>

Zašto je teško podučavati kritičko razmišljanje:

<http://dailygenius.com/wp-content/uploads/2015/05/critical-thinking.jpg>

<http://www.thethrillionaire.com/blog/wp-content/uploads/2012/11/critical-thinking.jpg>

<http://janeconstant.tripod.com/TeacherPages/Thinking2.gif>

<http://legal-es.ru/wp-content/uploads/2015/07/bad-interview.jpg>

http://insights.dice.com/wp-content/uploads/2014/10/shutterstock_95792515.jpg

http://www.pmlive.com/__data/assets/image/0006/769677/Critical-thinking.jpg

http://www.kepner-tregoe.com/default/assets/Image/blog/CriticalThinking_300.jpg

<http://www.thewatchdogonline.com/wp-content/uploads/2013/03/critical-thinking.jpg>

<http://thecaturingsolution.com/wp-content/uploads/2012/04/critical-thinking-brain.jpg>

VELIKI PRASAK
časopis Udruženja „Ateisti Srbije“

Izdavač:
Udruženje „Ateisti Srbije“

Kontakt telefon:
+381 63 80 44 200

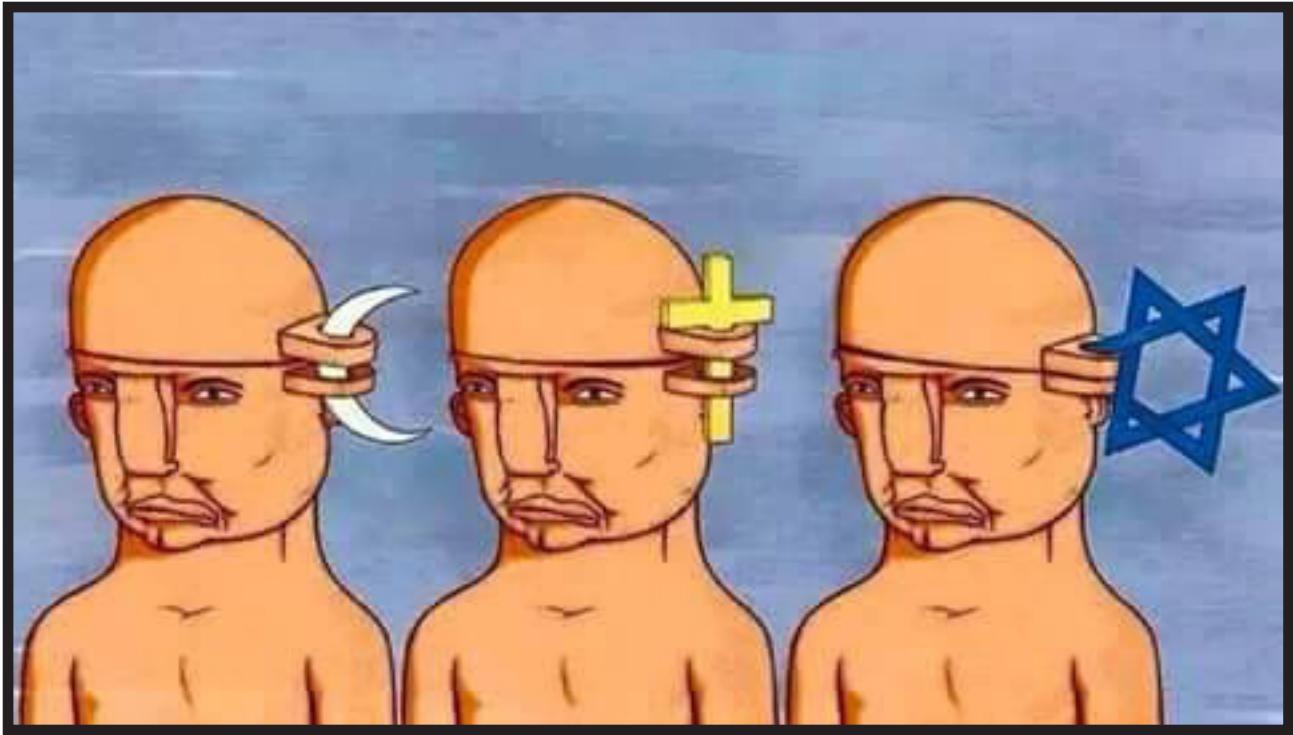
Glavni i odgovorni urednik:
Vladimir Božanović

Redakcija:
Marko Ekmedžić
Miloš Đuričić
Predrag Stojadinović
Tatjana Manojlović

Lektori:
Ana Arsenović

Dizajn i prelom:
Miloš Marković
Vladimir Božanović

ISSN 2217-5679 Veliki prasak
(Online)

Štrajk doktora

INTERVJU SA IVANOM RADOVIĆEM

U umetnosti su mi uzori svi veliki majstori, počev od kolege koji je nacrtao one bikove u Altamiri.

Ivane, šta za tebe predstavlja umetnost?

Život je umetnost, umetnost je igra, a igra je zakon. To je za mene

umetnost. Umetnost je najviši oblik komunikacije. Njome se prenose emocije i ideje, a radost i osećanje koje mi pruža sam čin

stvaranja umetničkog dela jeste za mene orgazmički osećaj. Igrati se, i preneti poruku. To je najvažnije.

Ko su ti uzori?

U umetnosti su mi uzori svi veliki majstori, počev od kolege koji je nacrtao one bikove u Altamiri. Kradem od svih, pa i od svojih kolega, i nije mi frka da to priznam, uostalom, to svi rade. Od savremenih umetnika tu je nekoliko njih, ali bih izdvojio nemačkog umetnika Anselma Kifera.

Što se tiče filozofije, moj čovek je Mišel Onfre. Njegova filozofija hedonizma se u potpunosti poklapa sa mojim shvatanjima smisla života i etike. Šamforova maksima: «Uživaj i pružaj uživanje, ne nanoseći zlo ni sebi ni bilo kome, to je sav moral.» – To je to.

Dotakao si se filozofije Mišela Onfrea. Znamo da je on ateista. Često čujemo kako ljudi kažu da su umetnici nadareni od Boga. Šta ti misliš o tome?

Ovo je veoma važno pitanje!

Volim bajke, ali u njih ne verujem, pa tako ne verujem ni u Boga.

Utoliko važnije jer govorimo o umetnosti. Volim bajke, ali u njih ne verujem, pa tako ne verujem ni u Boga. „Svete knjige“ su za mene isto što i bajke o Crvenkapi, Mačku u Čizmama itd. Jedina razlika je u tome što su priče poput Mačka u Čizmama bezopasne i maštovite, a religiozne bajke su dosadne i opasne, jer se pretvore u iracionalne dogme u koje ljudi slepo veruju i u ime dogmi (Boga) su tokom istorije činjeni stravični

priče za malu decu u kojima kaže: “Evo nekog ko je čovek, ali ko to nije, a istovremeno i jeste. Evo nekog ko je Božji sin, ima majku, ali ona nije imala seksualni odnos s njegovim ocem. A njegov sledbenik razdvaja more kako bi proveo svoj narod, pa se to more opet zatvara. On umire, ali posle tri dana još je živ!” Zato prekinimo s pričama za malu decu. Mitologija je lepa, ali hajde da pređemo na nešto drugo i zakoračimo u filo-

bolje umemo. Svaki izgubljen sekund je zauvek izgubljen ako nije proslavljen.“ To je ono što vam nudim i to, de facto, predstavlja hedonističku filozofiju, nipošto ateističku religiju.“

Da li je „božansko nadahnuće“ mit?

Da, ljudi često govore o tom „božanskom“ nadahnuću. I ja sam bio na granici da poverujem da sam „izabran“ zbog čestih epifanija

Preporučujem svim vernicima da vrlo pažljivo i sa razumevanjem isčitaju svoje „svete knjige“. To je najbolji način da shvate svu besmisao religije i koncepta „Boga“.

zločini, a tome smo svedoci i danas. Sanjam svet u kome neće biti ni religije. Filozofija, umetnost, nauka, uživanje u životu, stvaralaštvo, slobodna misao... Pa ima li šta lepše od toga?

Čemu koncept „Boga“?

Ne razumem kako to da u 21. ljudi i dalje veruju u te budalaštine. Religija je nastala onda kada je prvi prevarant prevario prvog naivčinu. Religija nije ništa drugo do najstarija marketinška agencija čiji je zadatak da zaglupljuje i drži narod u pokornosti, a za račun onih koji vladaju. Za uzvrat, sveštenstvo dobija razne beneficija, kao što je neplaćanje poreza, lično bogaćenje putem obmane itd. Jedino tome služi koncept „Boga“. Profesije kao što su profesionalni političar i sveštenik su prevaranske profesije. Niti je politika profesija, niti je religija put ka duhovnosti i spasenju. Imate jedan život i hteli biste čitavu večnost? Ništa nije večno! Religija ili filozofija?

Šta je, po tebi, mitologija?

Ovde moram da citiram Onfrea, koji kaže: „treba raskrstiti s religijom i umesto toga preći na filozofiju. Prestanite da ljude smatratre kretenima i budalamama, da pričate

zofsku eru koja će nam dozvoliti da kažemo: „Vi ste sad odrasli, naš život je zapisan u vremenu, ostaraćemo, umrećemo, nestaćemo i nema ničeg posle smrti. Naš život je kratak i zato ga iskoristimo što

koje doživljavam, ali sam shvatio prostu stvar koju je i nauka objasnila... Neuroni, električni impulsi, sinapse, razmena u ćelijama mozga... Nauka je sve to precizno i jasno objasnila, samo treba posegnuti za naukom! Otuda

ideje i svo nadahnuće i to je divno. Kada bi Bog i postojao, samo bi smetao. Nema on šta da traži tu.

Kakav bog je opisan u „svetim knjigama“?

U tim „svetim knjigama“ Bog je jedan sebični egomanijak, zakeralo koje traži obožavanje i poniznost, sputava život, mrzitelj žena, odobrava robovljenje, monstrum je i ubica... Preporučujem

i nebulozne priče. Potpuno nevažne za bilo kakav životni smisao. Mnogi vernici krenu da mi objasnjavaju kako „treba čitati između redova i tražiti dublji smisao!“ Neću, bre, da čitam između redova nego redove! Ako vam je to „reč Božja“ zašto vam je nije izdiktirao kako treba, a ne sad ja da tumbam po glavi šta je pisac htio da kaže i da tražim dublji smisao u tome što Bog potamani čitave gradove

je zlo u samom korenu. Tradicija? Pa imale su stare Maje tradiciju da svake godine pobijaju dvadesetak hiljada sablemenika kako bi njihovi vračevi i proroci prizvali bogatu godinu. Izvade im srce dok još kuca, pa odseku glavu i bace niz piramidu i tako danima dok im se ne „javi“. Divna je ta tradicija. Zar ne? Za mene, tradicija je jutarnja kafa, šetnja, rođendani i tako te obične svakodnevne stvari...

Ovde je odavno sve obezvredeno. Beda je katastrofalna! Za takvo stanje, delom, su zaslužni i sami umetnici.

svim vernicima da vrlo pažljivo i sa razumevanjem iščitaju svoje „svete knjige“. To je najbolji način da shvate svu besmisao religije i koncepta „Boga“. U tim knjigama je greh sve što je dobro i životno. Uživanje u životu nije greh! Seks nije greh! Žena nije „prljava“ kada ima ciklus! Pokušavao sam ja da čitam sve to, ali mi nije išlo. Knjizevno potpuno nezanimljivo štivo

u svom besu i ljutnji, jer ga neki čobanin nije dovoljno obožavao. Onda vernici kažu: „ali to je bilo drugo vreme, moraš se staviti u taj kontekst i odatle to posmatrati...“ Daj, bre, manite me te priče.

Poštujes li religiju?

Religiju ne mogu da poštujem. Nijednu! Ne mogu poštovati nešto što duboko prezirem i smatram da

Odem ja i na krsne slave, ali ne zbog sveca, već da se družim, da kušam razne đakonije i tako. Kada sam bio jako mali, pre nego što sam krenuo u školu, pitao sam dedu: „Kako je to Hrist vaskrsao?“ Deda mi je odgovorio: „Kada su ga skinuli s krsta i sahranili, njegovi sledbenici su noću, kradom, odneli telo, sakrili ga negde i izmislili

priču o vaskrsenju kako bi mogli da zaluduju masu i da to koriste...“ Meni je ovaj odgovor bio savršeno logičan! I, eto, uspeli su da zaluđe mase... I Isusovi sledbenici, i Muhamedovi, i Budini itd. Sve je to, po onoj narodnoj, isto – samo drugo pakovanje!

Šta je onda tvoj dar?

Moja nadarenost nije božja stvar već stvar mog mozga i moje životne percepcije i energije. Ne razumem one ljude koji sve ovo

umeđnici. Nije umetnost samo pejzažić, portretić i mrtva priroda... Umetnost, rekli smo, nosi poruku. Umetnička poruka jeste najsnažniji vid poruke. Umetnici imaju veliku društvenu moć, a oni to kod nas slabo koriste, osim nekoliko izuzetaka. Strah, lenjost, apatija, očekivanje da se negde grebneš za neku izložbicu, projektic ili mestaše u nekoj od ustanova kulture, ima tu svega pomalo.

Smatraš li da bi umetnici trebalo da budu više društveno angažovani?

Misljam da je svaki umetnik, koji drži do dostojanstva i etike, obavezan da se bavi politikom kao što se bavi umetnošću. Na ovaj ili na onaj način da bude angažovan. Svojevremeno sam htio da pravim stranku, pa sam odustao od toga, ali se bavim politikom na druge načine.

Vrlo često me pitaju: zašto se zamlaćeš politikom, pa, evo, da im odgovorim.

Bavim se politikom jer nisam idiot. Na politiku gledam kao na skulpturu. Imam potrebu da klešem, da vajam, da oduzimam, do-

dajem, da oblikujem i da poliram skulpturu dok ne dobijem estetski zadovoljavajuću formu koja nosi poruku, a u slučaju politike, poruka je rezultat! Taj rezultat treba da bude jasan, opipljiv i nedvosmislen, bez zamotavanja u oblane nekakvih zastarelih ideologija levog, desnog i sličnih budalaština... To je za muzej, to je izumrla. Rezultat politike treba i mora da bude: dobar životni standard građana, sloboda misli i poštovanje ljudskih prava. Vrlo jasno i praktično. Tako i na Srbiju gledam kao na veliku neartikulisanu građadnu formu koju treba klesati, vajati, polirati i dovesti u red. Estetski, ekonomski i svakojako. Siguran sam da u ovoj zemlji može mnogo lepo da se živi! Eto, zato se bavim i politikom. A i zabavna mi je. Igram se. Od mojih igrarija bar ne strada ničiji džep, porodica ili čitav narod, kao što je to slučaj sa igrarijama ovdašnjih političara koji nikada u životu nisu umeli da privrede ni jedan jedini dinar niti bilo kakvu opipljivu vrednost! Samo lažu, kradu, maste, spinuju i ubijaju građane ove zemlje. Da, ja ih optužujem za teško ubistvo, jer

Misljam da je svaki umetnik, koji drži do dostojanstva i etike, obavezan da se bavi politikom kao što se bavi umetnošću.

znaju, a i dalje glume da su nekakvi vernici. Nije sramota uvideti grešku i promeniti mišljenje. To je odraz inteligencije! Sramota je i tužno izabrati da budeš glup, ako to već nisi.

Da li je maštovitost dar?

Dakle, bajke su fantastična stvar, ali samo ako su u funkciji mašte, zabave ili neke dobre pouke!

Kako danas izgleda baviti se umetnošću u Srbiji?

Ovde je odavno sve obezvređeno. Beda je katastrofalna! Za takvo stanje, delom, su zaslužni i sami

beda, koju njihov lopovluk proizvodi, ubija!

Da li je narod žrtva političara?

Ne smatram da je narod jadan i da je žrtva. Narod to sam bira i, kao da uživa u mazohizmu i u nekakvoj ulozi žrtve. Ljudi treba da se bore, da pruže otpor lopovluku, a ne da se zamlaćuju teorijama zavere i kojekakvim dnevnim budalaštinama koje proizvode fabrike mediokritetskih medija u Srbiji... Moj deda je govorio: „Teorija zavere kod nas postoji i zove se: LOPOVLUK, NEODGOVORNOST i NERAD!“

Dakle, nisi optimista?

Ranije sam bio optimista da se stvari mogu dovesti u red. Sada više nisam optimista. Nažalost, mislim da dupke propadamo.

Ivane, da li ti, kao umetnik, vidiš i nekakva rešenja za ovu situaciju?

Naravno da ih vidim. A mislim da to vidi svako ko iole malo ume da

indoktrinacija, zloupotreba i za-glupljivanje dece! To je zločin. Zar ne postoji dovoljno crkvi i manastira gde bi se mogla održavati ta „veronauka“, nego se moraju uzur-pirati škole? U politici, reformatori u Srbiji, završavaju još strašnije. Znamo i kako.

Eto, jedno od najvažnijih rešenja je obrazovanje! Nauka, umetnost, slobodno i kreativno stvaralaštvo!

preko 170 kojekakvih agencija i kancelarija koje iz budžeta usisaju godišnje oko 800 miliona evra! Najstozije PRIMENJIVATI zakon u slučaju i najmanje korupcije. Kažnjavati lopovluk i vršiti povraćaj pokradenog! Zabraniti strankama da troše novac iz budžeta za kampanje! Ako su sposobni – neka se za novac snađu sami. Oporezovati sve crkvene zajednice. Onemo-

Ovaj nakaradni svet ne mogu spasiti bankari i slična japi birokratska zanimanja, već samo kreativni ljudi.

razmišlja. Rešenja su tu, na dohvati ruke! Samo malo ko želi da ih se maši, jer tu ima posla, a i opasno je! Da bi se došlo do rešenja mora istrajno i naporno da se radi, a i treba hrabrosti, da ne kažem m***.

Zagovornik si reformi i obrazovanja?

Znamo kako u Srbiji završavaju istinski reformatori, prosvetitelji i rodoljubi (reč „patrotizam“ mi se ogadila, a kada kažem rod – mislim na ljude sveukupno, tako da mi ovo „rodoljublje“ zvuči adekvatnije). Dositeja smo izbacili iz škola, a ubacili Svetog Savu. Još su uveli i predmet koji ima potpuno besmislen naziv „veronauka“. Vera i nauka? Smešno! To je teška

To je duhovnost, a ne dogma! To je osnov! Znanje je temelj za blagostanje! „Knjige, braćo, knjige! A ne zvona i praporci!“

Dakle, gde su rešenja?

Ona sigurno nisu u tumaranju i pretumbavanju po srednjem veku! Evo nekoliko:

Lustracija. Novi ljudi, nove organizacije, potpuno nove ideje! Novi izborni zakon, jer je ovaj katasfalni, mafijaški i nedemokratski. Podstaknuti preduzetničku inicijativu i pomoći privrednicima. Ako ne znamo kako, eno, Edi Rama, kolega umetnik i premijer Albanije zna, pa to prepisati, a ne da se tek tako daje 9000 evra subven-cija po radnom mestu! Ukinuti

gućiti monopol u privredi. Banke obavezati da smanje kamate na minimalne. Osnovati državni projektni centar, gde bi građani mogli da predlažu projekte, a država da omogući realizaciju dobrih projekata. To se može organizovati i na opštinskim nivoima.

Kako bi se to odrazilo na prosečne građane?

Samo ovih nekoliko predloga bi nas dovelo do prosečne plate od 1000 evra u Srbiji za tri do šest meseci! Zakonom ograničiti minimalnu i maksimalnu platu. Nešto takvo postoji u Švajcarskoj. Političari na funkcijama, počev od opštinskih pa do skupštinskih moraju imati ne više od prosečne plate u Srbiji! Politika nije profesija, a funkcija je privremena. Politikom se bavi usput. Dodatno oporezovati idiotske rijalitije... Vi dodajte predloge dalje...

Ko treba da vodi državu?

Inače, mislim da ovaj nakaradni svet ne mogu spasiti bankari i slična japi birokratska zanimanja, već samo kreativni ljudi... Umetnici, zanatlije, filozofi, zemljoradnici... Oni treba i da vode državu, jer oni najbolje znaju kako da se domaćinski odnose prema budžetu koji bi im bio poveren. Ja nikada nisam

kupio skupu talensovu boju. Zašto bih? Talensova boja neće poskupeći moju sliku. A i nisu je kupovali ni Leonardo ni Rafaelo ni Ticijan...

Da li se to preporučuješ kao kandidat na nekim budućim izborima?

Zašto da ne? Prosečna plata 1000 evra i penzija 800! I to bi bio moj politički program. Sve je stvar dogovora. I država je DOGOVOR! A mi se ovda odavno nismo dogovarali, nego igramo kako nam nekakvi prevaranti i hohštapleri sviraju. Ja bih, u svakom slučaju to odradio, i vratio bih se u ate-

Ne jurim broj izložbi, već kvalitet.

lje. Ja nisam kao ove bitange što slažu i za velike i za male stvari i ne trepnu. Nikad ne odgovaraju, a načine nepopravljivu štetu! I tako iz decenije u deceniju! To su bubašvabe, krpelji, stenice, paraziti! Baš sada radim jednu seriju crteža koja se zove "Paraziti".

Eto, izaberite moj tim da ovo odradi i da posle mogu da se bavim umetnišću na miru, a ne da prodajem sliku za 300 evra na 10 rata zbog ove bede! Ljudi vole umetnost, ali ona je skupa, a ovo što mi imamo danas nije država, već Parizer Enklava, privatni feud sa obrisima robovlasnicičkog uređenja, u kome caruju beda, siromaš-

tvo, strah i neznanje. Kome treba umetnost ako je stomak prazan?

Pomenuo si Tim? Imaš li Tim?

Imam Tim. O tome, ako i kada do toga dođe. Za sada više ne razmišljam da se bavim politikom na taj način, ali nije isklučeno da se nekada ponovo aktiviram.

Šta radiš ovih dana i hoćemo li uskoro videti neku izložbu?

Moja koleginica, Dragana Dražović Ilić i ja, upravo pripremamo jednu konceptualnu izložbu. U fazi smo traženja prostora... Ja, pomalo, bojkotujem Galerije. Ne konkurišem za izložbe u njima iz svojih principa, osim ako mi ne ponude odgovarajuće uslove. Volem žive prostore, a ovdasnje Galerije to, nažalost, nisu. Ne jurim broj izložbi, već kvalitet. Spremam i samostalnu izložbu u jednoj predivnoj velikoj galeriji u Francuskoj sledeće godine.

Kako stvaraš svoja dela?

Uvek uporedo radim više ciklusa i uvek se igram. Nekad čujem kako kolege kažu: „moraš se pomučiti da bi napravio dobro umetničko delo.“ Ja ne mislim tako. Da sam

hteo da se mučim radio bih na baušteli ili kao rudar. Ja uživam dok živim umetnost i sve pravim lako. Što bi se reklo – meračim. Malo mi idu na žive ovi što me pitaju: „Kad ćeš da mi daš neku sliku?“ Na to im često odgovorim: „Čim mi ti daš veš mašinu ili plazma TV, daću i ja tebi sliku.“ Pored navedenog, bavim se i fotografijom, koorporativnim imidžom, grafičkim i web dizajnom, dizajnom ambalaže, digitalnom štampom, pa čak i prometom nekretnina, gde imam veliko iskustvo.

Pišeš, komponuješ, ilustruješ, dizajniraš...

Puno pišem. Poeziju, prozu i angažovane tekstove. Volim da pevam i komponujem. Ne nota-ma, nego, onako, u glavi. Tako da imam puno svojih komponovanih pesama na srpskom i engleskom. Trenutno uporedo pišem i ilustrujem dve novele koje će objaviti u jednoj knjizi. Kao osnovu poruku jedne od novela uzeo sam filozofiju Mišela Onfrea i Marka Aurelija, a u njoj će dati i neko svoje viđenje približno idealnog društvenog uređenja. To je priča o izmišljenom svetu čija se civilizacija temelji na antičkom Rimu. Biće gotovo onda kad završim. Ne žurim. Pišem još jednu knjigu iz oblasti političke teorije i komunikacija, čiji je radni naslov „Matematika politike i univerzalni jezik“, ali, o tom po tom.

Držim i umetničke radionice za decu predškolskog i ranoškolskog uzrasta. Tu pravimo svašta. Tek to je praznik. Do sada sam imao radionice sa decom na Adi Ciganliji, a uskoro kreću radionice u London Bistrou na Bežanijskoj Kosi i u Klubu Oskar na Žarkovu.

Ivane, zahvaljujemo ti se na intervjuu i želimo ti srećan rad i da se kvalitetno igras!

Hvala vama.

Dobar dan! Mi smo Darwinovi svedoci. Da li imate pet minuta vremena da podelimo sa vama dobre vesti o Evoluciji?

Išao sveštenik na službeni put i kad je pomoćniku prenosio zadatke, kaže mu:

- Za prevaru muža – tri očenaša, za oralni seks – pet očenaša, za seks sa dvojicom sedam očenaša...
- I mladom pomoćniku odmah nakon sveštenikovog odlaska uđe u ispovedaonicu mlada gospođa, pa kaže:
- Oče, grešila sam, prevarila sam muža!
- 3 očenaša i biće vam oprošteno.
- Oče, ali imala sam i analni seks!
- Pomoćnik shvati da mu sveštenik nije rekao šta daje za analni seks. Pogleda kroz prozor, a tamo se deca igraju u pesku. Izade on i pita:
- Deco, šta sveštenik daje za analni seks?
- Kako kad, nekad čokoladicu, nekad napolitanku.

Tri rode lete zajedno i razgovaraju:

- Gde ti letiš?
- Danas ču razveseliti jedan bračni par koji već deset godina pokušava da dobije dete. Evo, nosim im jednog prelepog dečaka. Gde ti letiš?
- Ja letim kod jedne žene koja već ima dva sina, a silno je želela kćer. Nosim joj ovu devojčicu.
- Ne sumnjam da ćeš je učiniti jako sretnom, a ti?
- Ja? - javi se treća roda - Ja idem u samostan kod časnih sestara. Ništa im ne nosim, ali će biti panike!

Ali veronauka kaže
da je evolucija ...

Naučna
činjenica !

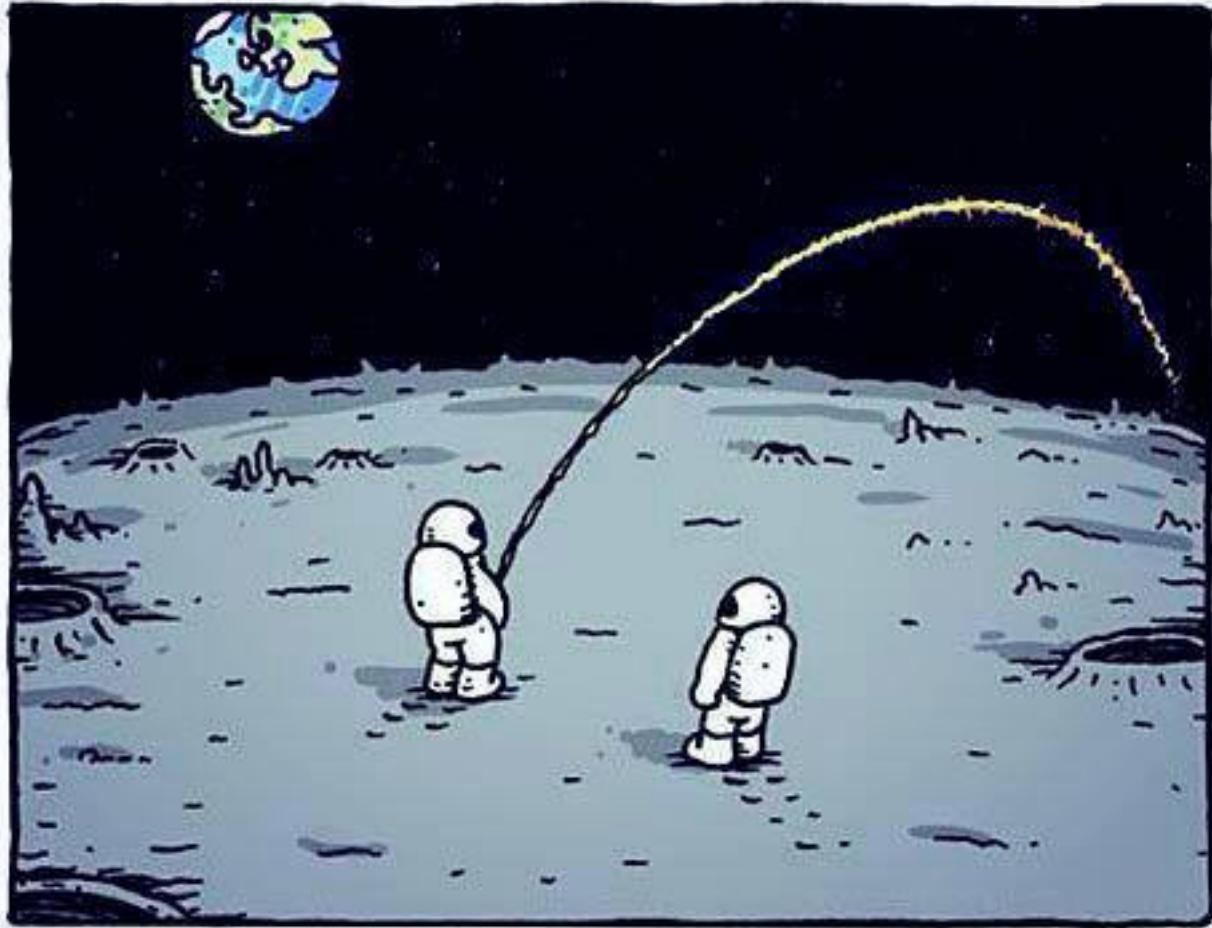
Tata, da li
postoji Bog?

Još uvek
ne!

Masovni ubica je poprskao jakim otrovom veliku sumu novca koji je potom donirao nezbrinutoj deci.

Umrlo je troje političara, pet poslanika, dva gradonačelnika i dva direktora.

Nijedno dete u bilo kom trenutku nije bilo izloženo opasnosti.

Pop i hodža odlučili da kupe mercedes. Nakon kupovine dogovore se da merceders sedam dana bude kod popa, a nakon toga, kod hodže. Hodža odluči da ga za to vreme špijunira. Prišunja se popovom dvorištu i video kako pop krsti auto. Nakon sedam dana pop predade mercedes hodži. S obzirom da je i on bio radoznao da vidi kako se hodža odnosi prema zajedničkom automobilu, pop odluči da špijunira hodžu. Kad je video šta hodža radi s mercedersom, pop mu viknu:

- Hodža, zašto sečeš auspuh?
- A hodža mu odgovori:
- Kad si ga ti krstio, mogu ga i ja osunetit'.

PET RAZLOGA DA VERUJEMO DA ISUS NIJE POSTOJAO

Sve veći broj stručnjaka otvoreno preispituje ili se aktivno protivi tezi da je Isus postojao..

Većina istoričara smatra da jevanđelja Novog zaveta predstavljaju "mitologizovanu istoriju". Drugim rečima, smatraju da je na početku prvog veka, kontroverzni jevrejski rabin Ješua ben Josif (Yeshua ben Yosef) sakupio sledbenike, a njegov život i učenja postali su temelji hrišćanstva. Takođe, oni prihvataju činjenicu da mnoge biblijske priče poput bezgrešnog začeća, čuda, vaskrsnuća, kao i žene u grobnici predstavljaju varijacije mitova

"postojao". Vekovima su svi ozbiljniji stručnjaci za hrišćanstvo bili hrišćani, a moderni sekularni stručnjaci se u velikoj meri oslanjaju na njihove analize antičkih tekstova, koje su prikupljali i očuvali. Čak i danas većina sekularnih stručnjaka su nekada bili religiozni, a mnogi razmišljaju pod uticajem istorijskih ubeđenja religija kojima su pripadali. Ficdžerald je ateistički govornik i pisac popularan među sekularnim studentima i zajednicama. Video klip Cajtgajst (Zeitgeist the

Napočetku prvog veka, kontroverzni jevrejski rabin Ješua ben Josif sakupio je sledbenike, a njegov život i učenja postali su temelji Hrišćanstva.

tipične za antički Bliski istok, kao što scenaristi često zasnivaju svoje filmove na starijim motivima. Po ovome, "istorijski Isus" je vremenom postao mitologizovan. Već preko 200 godina, razni teologi i istoričari – od kojih su većina hrišćani – analiziraju antičke rukopise, one koji su uvršćeni u Bibliju, kao i one koji nisu, ne bili razotkrili čoveka iza ovog mita. Nekoliko sadašnjih ili skorašnjih bestselera imaju ovakav pristup, približavajući ova istraživanja

ostalim ljudima.

Drugi stručnjaci, međutim, veruju da priče iz jevanđelja predstavljaju "istorijsku mitologiju". Po ovome, antički motivi su osnova, na koju su dodavana imena, mesta i drugi istorijski detalji, kako su rane sekte Isusovih sledbenika pokušavale da razumeju i očuvaju svoju tradiciju. Ljudi koji misle da Isus nije postojao su u manjini. "Naravno da jesu", kaže Dejvid Ficdžerald (David Fitzgerald), autor knjige "Razotkriveno: Deset hrišćanskih mitova koji pokazuju da Isus nije

Movie) predstavio je milionima ljudi mitske korene hrišćanstva. Međutim, Zeitgeist i slični radovi sadrže poznate greške i preterane simplifikacije koje umanjuju njihov kredibilitet. Ficdžerald želi da to popravi dajući mladim ljudima zanimljive, lako dostupne informacije bazirane na proverenim studijama.

Više akademski argumenti koji podržavaju ovu teoriju mogu se naći u spisima Ričarda Karijera

(Richard Carrier) i Roberta Prajsa (Robert Price). Karijer, koji ima doktorat iz antičke istorije, koristi svoje znanje i iskustvo da pokaže, između ostalog, kako se hrišćanstvo proširilo bez čuda. Prajs, nasuprot njemu, piše iz ugla teologa, čije je izvrsno poznavanje biblije na kraju postalo osnova skeptičizma. Zanimljivo je primetiti da su najsuroviji kritičari sporednih teorija o mitološkom Isusu, poput onih iz *Zeitgeist*-a ili koje iznosi Džozef Atvil (Joseph Atwill) (koji tvrdi da su Rimljani izmislili Isusa), dolaze od ozbiljnih kritičara mitova poput Ficdžerala, Kariera i Prajsa.

Postoji mnogo argumenata obe strane o ovom pitanju – mitologizovana istorija ili istorizovana mitologija, i ako ništa drugo, izgleda da se rasprava zahuktava, a ne smiruje. Sve veći broj stručnjaka otvoreno preispituje ili se aktivno protivi tezi da je Isus istorijska ličnost. Pošto su mnogi ljudi, i hrišćani i oni koji to nisu, iznenadjeni i samim postojanjem ove rasprave – da stručnjaci od kredibiliteta uopšte sumnjaju u Isusovo postojanje – evo nekoliko ključnih razloga za sumnju:

1. Ne postoji ni jedan sekularni dokaz iz prvog veka u korist autentičnosti Ješue ben Josefa.

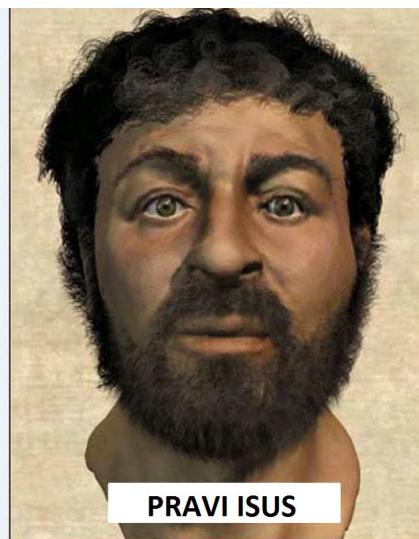
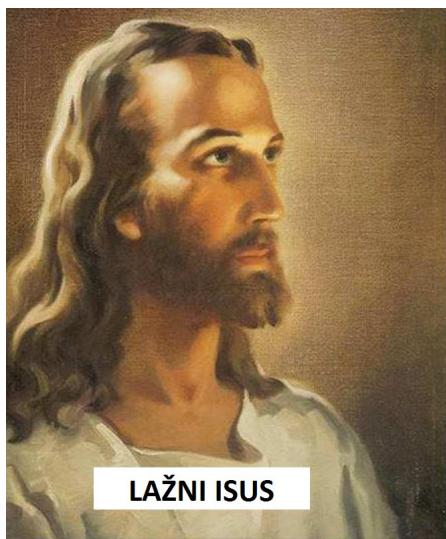
Kako Bart Erman (Bart Ehrman) kaže: "Šta paganski autori iz vremena Isusa kažu o njemu? Ništa. Ma koliko vam to čudno zvučalo, ni jedan Isusov paganski savremenik ga ne pominje. Ne postoji evidencija o rođenju, transkripti sa suđenja, umrlica, izjave o zainteresovanosti, reference – ništa. Zapravo, čak i ako proširimo polje interesa na godine nakon njegove smrti – čak i ako uključimo ceo prvi vek, ne postoji nijedna pojedinačna referenca koja upućuje na Isusa iz nijednog izvora koji nije hršćanski, ili jevrejski. Treba naglasiti da imamo mnoštvo dokumenata iz tog vremena – spise pesnika, filozofa, istoričara, naučnika ili na primer državnika, da ne pominjemo veliku kolekciju zapisa na kamenu, privatnih pisama i pravnih dokumenata na papirusu. U nijednom od ovih spisa, Isusovo ime se ni ne pominje."

2. Najraniji pisci Novog zaveta izgleda nisu bili upoznati sa detaljima Isusovog života, koji su se iskristalisali tek u kasnijim tekstovima.

Pavle kao da ne zna o bezgrešnom začeću, na primer. Nema mudraca, zvezde na istoku, čuda. Iсторијари су se oduvek čudili "Pavlovom čutanju" po pitanju osnovnih detalja biografije i učenja Isusa. U svom izlaganju, Pavle ne uspeva da precizno opiše Isusov autoritet. Štaviše, ne naziva dvanaest apostola učenicima; zapravo nigde ni ne pominje da je Isus IMAO učenike – niti da je bio misionar, činio čuda, kao ni da je podučavao ljudе. On nam praktično ne otkriva nijedan detalj Isusove biografije, a samo nekolicina apstraktnih elemenata koje nam nudi nisu nejasni, ali su u suprotnosti sa ostalim jevandjelima. Vođe pokreta ranog hrišćanstva u Jerusalimu, poput Petra i Jakova su, navodno, Isusovi sledbenici i rođaci; ali ih Pavle odbacuje i više puta tvrdi da nisu pravi Hrišćani!

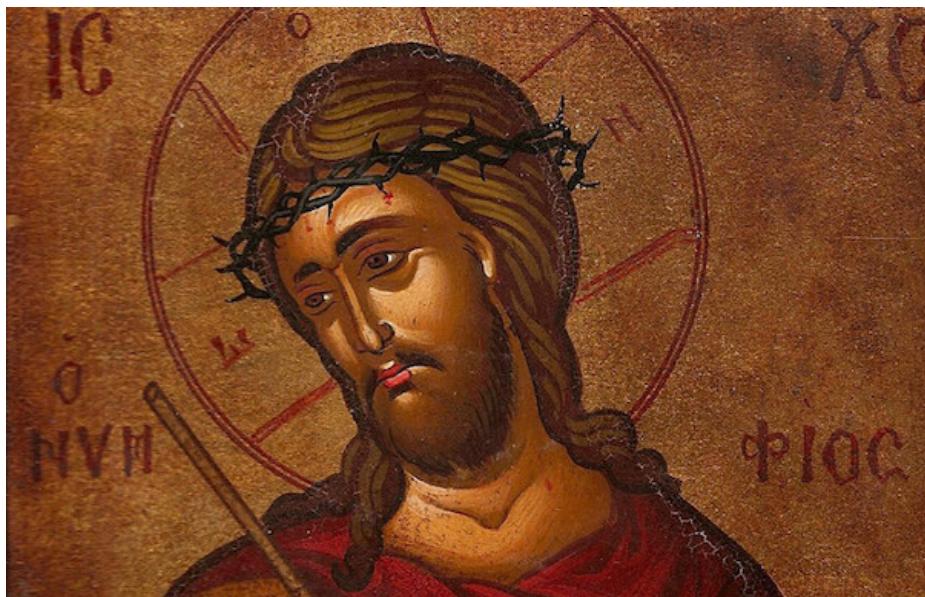
Liberalni teolog Markus Borg (Marcus Borg) predlaže da ljudi čitaju Novi zavet hronološkim

"Šta paganski autori iz vremena Isusa kažu o njemu? Ništa."

redom da bi shvatili razvoj ranog hrišćanstva. "Čitajući ostala jevandjelja posle Pavla, postaje jasno da ona nisu izvor ranog hrišćanstva, već njegov produkt. Blagovesti – dobre vesti – postojale su pre jevandjelja. One su produkti ranih hrišćanskih zajednica nekoliko decenija nakon Isusove smrti i govore nam kako su te zajednice videle njegov značaj u kontekstu njihove istorije.

„Izgleda da je Isus efekat, a ne uzrok hrišćanstva.“

3. Čak se ni u pričama Novog zaveta ne tvrdi da su one iskazi iz prve ruke.

Danas znamo da su četiri jevađelja dobila nazive po apostolima Mateji, Marku, Luki i Jovanu, ali ne i da su napisana od strane njih. Da stvari budu još sumnjičije, jevađelja su dobila imena negde u drugom veku, oko 100 godina nakon navodnog početka hrišćanstva. Iz različitih razloga, tada je postojala praksa korišćenja pseudonima, a mnogi dokumenti iz tog vremena „potpisani“ su od strane poznatih ličnosti. Isto važi i za poslanice Novog Zaveta osim nekolicine Pavlovih pisama (6 od 13) za koje se smatra da su autentični. Ali čak se i u pričama iz jevađelja ne kaže, „bio sam tamo“, već se navode postojanja svedoka, fenomen poznat svakome ko je čuo za frazu: *moja tetka je znala nekog čoveka koji je...*

4. Jevanđelja, jedina svedočenja koja imamo o istorijskom Isusu, protivureče jedna drugima.

Ako mislite da dobro poznajete priče o Isusu, predlažem da

zstanete ovde i da testirate svoje znanje pitanjima na sajtu (<http://exchristian.net/3/>)

Smatra se da je Jevanđelje po Marku najstarija verzija „Isusovog životra“, a lingvistička analiza pokazuje da su Luka i Matej jednostavno preradili ovo jevanđelje uz dodavanje izmena i novog materijala. Ali, oni protivureče jedno drugom, a još su u većoj kontradikciji sa dosta kasnije napisanim Jevanđeljima po Jovanu, jer su pisani sa različitim ciljevima za različitu publiku. Kontradiktorne uskršnje priče (<http://articles.exchristian.net/2004/04/easter-facts-quotes-and-quiz-for-you.html>) su samo jedan primer neslaganja priča.

5. Moderni stručnjaci koji tvrde da su otkrili pravog istorijskog Isusa opisuju veoma različite osobe.

Među njima su cinični filozofi, harizmatični hasidi, liberalni fariseji, konzervativni rabini, ziloti revolucionari, nenasilni pacifisti i drugi iz mnogo duže liste koju je

sastavio Prajs. Po njemu, „Istorijski Isus (ako je postojao) mogao je biti kralj mesija, ili progresivni farisej, ili galski šaman, ili persijski sveštenik, ili helenistički mudrac. Ali nije mogao biti sve to u isto vreme.“ Džon Dominik Krošan (John Dominic Crossan) sa seminara o Isusu ističe da je „ova neverovatna raznolikost akadem-ska bruka.“

Za Davida Ficdžeralda, ovi i drugi problemi dovode do neizbežnog zaključka:

Izgleda da je Isus efekat, a ne uzrok hrišćanstva. Pavle i ostali hrišćani prve generacije tražili su septuagintske prevode jevrejskih spisa sa ciljem da stvore misterioznu religiju za Jevreje, zajedno sa paganskim ritualima poput Tajne večere, gnostičkih pojmoveva u njegovim pismima, i ličnog boga spasitelja kao rivala susednih dugih tradicija Egipćana, Persijanaca, Grka i Rimljana.

U nastavku romana *Razotkriveno*, koji će uskoro biti objavljen, pod nazivom *Isus: Mit u akciji*, Ficdžerald tvrdi da su mnoge verzije koje predlažu sekularni stručnjaci jednako problematične kao i „religijski Isus“: Čak i ako prihvatimo da je Isus iz Nazareta stvarno postojao, to nema neko veliko praktično značenje: Bez obzira da li je u prvom veku živeo rabin po imenu Ješua ben Josif, podaci o „istorijskom Isusu“, pažljivo izvlačeni i prikupljeni od strane sekularnih stručnjaka, i sami su fikcija. Možda nikada nećemo znati šta je pokrenulo istoriju hrišćanstva. Jedino vreme (ili putovanje kroz vreme) će nam to pokazati.

(<http://www.alternet.org/belief/5-reasons-suspect-jesus-never-existed>)

Otišle snajka i svekrva u Jerusalim da posete tu Svetu Zemlju. Već prvog dana svekrva doživi srčani udar i umre. Ode snajka do grobara, a ovaj joj kaže:

- Možemo je sahraniti ovde u Svetoj Zemlji, to će vas koštati ukupno 100 dolara, ili da je transportujemo u vaš grad. Transport će vas koštati 3000 dolara.
- U redu, transportovaćemo je.
- Jeste li sigurni gospođo? To vam je 30 puta skuplje!
- Gospodine, pre 2000 godina ovde je sahranjen Isus, i posle tri dana je ustao iz mrtvih! Ne bih ja rizikovala, transportujte vi nju pa neka košta šta košta!

Hoda nemački vojnik Poljskom 1941. Godine. Iskoči pred njega Poljak. Nemac podigne mitraljez da ga upuca, kad začuje božji glas:
- Nemoj ubiti ovog čoveka!

Nemac upita:

- Zašto ne?

Bog odgovara:

- On će biti sledeći papa!

Nemac odgovara:

- Može, ako ja budem papa posle njega.

Samo moja religija je ona prava!

Umre Hitler i dodje pred raj. Gleda ga Sveti Petar i kaže mu da ne može u raj jer je ubio previse ljudi. Hitler se naljuti i kaže mu da zove Isusa. Dodje Isus i isto mu kaže. Hitler ponudi Isusu zlatni krst ako ga pusti u raj. Isus ode do Boga i ispriča mu sta mu je Hitler ponudio, a Bog mu odgovori:
- Zlatni krst? Pa ni drveni nisi mogao da nosiš!

Budi dobar ili nećeš ići u Raj kada umreš, da budeš sa svojom mamom i svojim tatom zauvek, a Satana će te odvući u dubine Pakla i tu ćeš zauvek goreti u vatrenoj jami, a Satanini demoni će te bockati vilama i smejaće ti se jer si bio glupavi dečak i ne samo to, nego će i tvoji sinovi i njihovi sinovi i njihovi sinovi isto goreti u toj jami.

FUNDAMENTALIZAM

FARLEFTSIDE.COM

Budi
dobar.

SEKULARIZAM

STANFILL

Ulazi neki čovek u autobus i sedne pored fratra. U jednoj ruci su mu novine, u džepu pola ispijene flaše, sav je zgužvan i neuredan. Nespretno razvije novine i udubi se u njih. Posle nekog vremena okrene se prema fratu:

- Oče, da li možda znate šta izaziva arthritis?
- Grešni sine, arthritis je posedica neurednog života, provođenja vremena sa ženama lakog morala, pijančenja i nesuglastica s prijateljima i porodicom! - objasni važno fratar.
- Čovek se okrene i nastavi da čita novine, a fratu bi pomalo žao, pa se obrati čoveku:
- Izvini ako sam bio malo prestrog prema tebi, ali od kada boluješ od artritisa, sine?
- Ja? Ja uopšte ne bolujem, nego čitam u novinama da je od toga oboleo papa.

Napravili pop i mafijaš kuću jedan pored drugog. Nakon nekog vremena, mafijaš izgori kuća, i on ode popu da se žali:

- Komšija, jesи video ove nesreće, izgore mi kuća!

Pop će na to:

- Video sam komšija, Đavo doneo, Đavo odneo...

Prođe nekoliko dana, popu poplavi kuća. Tad on ode kod mafijaša da se žali, na šta mu ovaj odgovori:

- Ma video sam komšija, vodica donela, vodica odnела...

Dva katolika u Irskoj sede na klupi u parku, preko puta javne kuće. Odjednom dođe rabin, pogleda oko sebe i ušunja se kroz vrata.

- Gledaj, na šta su spali ti Jevreji... Rabin im ide u javnu kuću. - kaže jedan Irac.

Posle kratkog vremena dođe protestantski sveštenik, pogleda oko sebe i uđe u javnu kuću.

- A ni ti protestanti nisu ništa bolji, - kaže drugi Irac i zadovoljno namigne prvom.

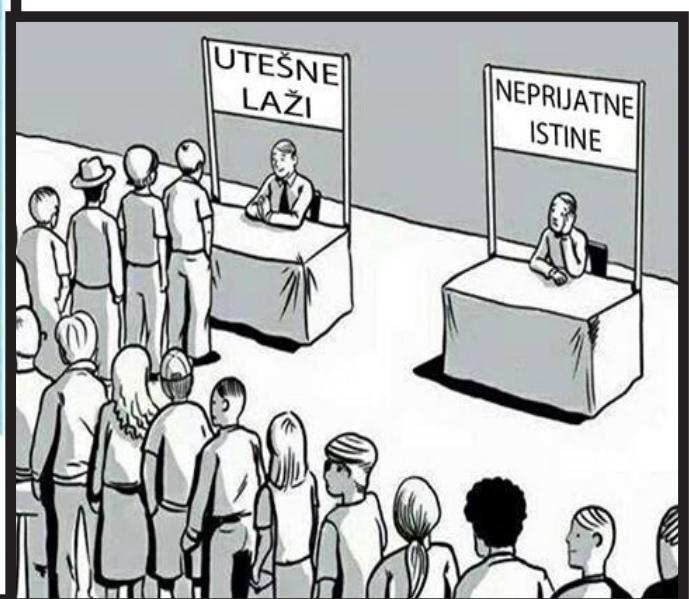
I tako, sede oni i dalje, kad dođe katolički sveštenik, pogleda oko sebe i krišom uđe u javnu kuću.

- Jao, - reče prvi Irac - neka od devojaka je sigurno na samrti.

Ateista

Vernik

ZAŠTO JE TEŠKO PODUČAVATI KRITIČKO RAZMIŠLJANJE

U krugovima skeptika i sekularaca primećuju da visok nivo opšte javnosti veruje da su pseudonaučne tvrdnje veoma zabrinjavajuće.

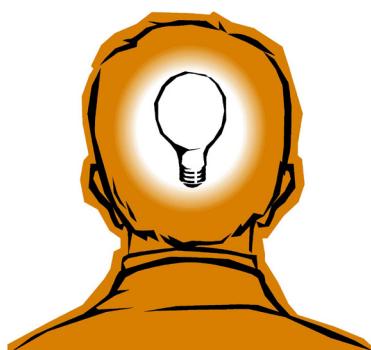
Kritičko razmišljanje se već dugo smatra oruđem pomoću kojeg ljudi donose odluke uz neophoru prethodnu informisanost. Ipak, iznenadjujuće malo razumevanja ima za to kako se strategije kritičkog razmišljanja najbolje prenose ljudima. U Americi postoji nekoliko regionalnih organizacija (kao što je *Center for Applied Rationality* - Centar za primenjenu racionalnost) koje su nastale da bi ohrabrike razvoj veštine kritičkog razmišljanja. Strategije su mnogobrojne i raznovrsne. Od direktnе grupne rasprave o kognitivnoj jednostranosti, do čak eksperimenata napravljenih da bi se poboljšala objektivnost i da bi se razvila sposobnost da se stvari sagledaju iz drugačije perspektive. Uz ovakve organizacije koje su usmerene ka pojedincima, grupama, korporacijama, mnogi fakulteti takođe nude predavanja koja se bave strategijama kritičkog razmišljanja. Društvo skeptika (*The Skeptics Society*) poseduje Centar nastavnih

programa za studije skepticizma (*Skeptical Studies Curriculum Resource Center*), neformalno poznat kao Skepticizam 101 (*Skepticism 101*); on obezbeđuje na stotine naučnih izvora napravljenih od strane profesora koji drže predavanja o kritičkom razmišljanju širom zemlje. U krugovima skeptika i sekularista primećuju da visok nivo opšte javnosti veruje da su pseudonaučne tvrdnje veoma zabrinjavajuće. Oni vide obrazovanje kao sredstvo pomoću kog se vernici mogu urazumiti i odvarati od svojih zabluda. I zaista, uz podatke sa ankete koji pokazuju da je između 67 i 73 procenata odraslih u Americi navelo bar jedno paranormalno ubeđenje^{1,2},

ova tema zahteva empirijsko razjašnjenje.

Obrazovanje i verovanje u paranormalno

Na žalost, empirijska veza između opšteg obrazovanja, i verovanja u paranormalno (npr. u duhove, astrologiju, telepatiju) je upitna. Rezultati istraživanja o tome da li obrazovanje (mereno u godinama formalnog obrazovanja) umanjuje verovanje su pomešana. Sociolog Erik Gud (*Erich Goode*)³ je pokazao da postignuto obrazovanje nije obavezno i uslov da se smanji verovanje u paranormalno, mada ga nešto ublažava. Obrazovani ljudi imaju tendenciju da veruju u drugačije stvari (dokazano lažne) od neobrazovanih. Na primer, u studiji Toma Rajsa (*Tom Rice*) fakultetski obrazovani ljudi više veruju u vidovnjačko lečenje i „déjà vu“, dok oni sa samo srednjim obrazovanjem su više poklonici tradicionalne religije i astrologije.⁴ Baylor upitnik o religiji (*Baylor Religion*

Između 67 i 73 procenata odraslih u Americi navelo je bar jedno paranormalno ubeđenje.

Survey) je otkrio da su ljudi koji nemaju ni srednje obrazovanje skloniji da se konsultuju sa vi-

Austrijsko istraživanje koje je koristilo Kornel test kritičkog razmišljanja (*Cornell Critical*

verovanja drugih u svojoj okolini, i da odluče da u njih veruju (ili ne) na osnovu toga.

Čitajte više sjajnih priloga poput ovog u *Skeptic* magazinu 19.4: *Diet Myths* Ovo štivo je dostupno u digitalnom obliku na *Skeptic magazine App*, pošto je štampano izdanje rasprodato. Ovaj dokument pruža neke dokaze koji podupiru gledište da kritičko razmišljanje može biti socijalno koliko i psihološko. U velikoj meri učenje kritičkog razmišljanja je fokusirano na primenjivanje određenih kognitivnih veština pojedinca koji razmišlja. Ono na šta se mnogi seminari i fakultetska predavanja o kritičkom razmišljanju ne obaziru je uloga „uklapanja“ – kritičko razmišljanje može da bude i izbegavanje osuđivanja

dovnjacima, dok su fakultetski diplomci skloni tvrdnjama da su doživeli vantelesno iskustvo.¹ Ovo

Thinking Test) i Votson-Glejser procenu kritičkog razmišljanja (Watson-Glaser Critical

Obrazovanje umesto da pozitivno utiče na smanjenje verovanja, ono utiče na njegovu prirodu. (npr. verovanje u homeopatiju nasuprot verovanju u astrologiju)

ukazuje na činjenicu da obrazovanje umesto da pozitivno utiče na smanjenje verovanja, ono utiče na njegovu prirodu. (npr. verovanje u homeopatiju nasuprot verovanju u astrologiju).

Kritičko razmišljanje i verovanje i u paranormalno

Pošto obrazovanje generalno ne štiti od natprirodnih i paranormalnih ideja, istraživači su se fokusirali na treninge za kritičko razmišljanje. Međutim, istraživanja o kritičkom razmišljanju ukazuju da trenutne strategije treninga kritičkog razmišljanja ne utiču nužno da ljudi manje veruju u natprirodno.

Thinking Appraisal) nisu našli ni jednu značajnu vezu između svojih merenja i verovanja u paranormalno. Ipak, postoje neki dokazi koji pokazuju da pojedinci sa analitičkim kognitivnim stavom imaju značajno manje konvencionalnu predstavu o bogu. (npr. deističku ili panteističku).⁵ Drugo istraživanje je pokazalo da pojedinci obično odobravaju verovanja u natprirodno jednostavno zbog toga što doživljavaju da postoji konsenzus među drugim ljudima da su verovanja u stvari opravdana.^{6,7} Tako da pojedinci neće nužno (ili barem dosledno) upotrebiti svoje kritičko razmišljanje u procenjivanju verovanja u natprirodno; oni mogu procenjivati samo verovatnoću njihove istinitosti uz data

(ili kažnjavanja) od strane drugih, isto koliko to može da bude i razvijanje tehnike razmišljanja. Uprkos najčešćoj poziciji da treba da posedujemo svest o svojoj kognitivnoj jednostranosti da bismo se borili protiv pogrešnog razmišljanja, mi raspravljamo o tome da li je kritičko razmišljanje striktno kognitivno. Ako se

previše fokusiramo na psihološke aspekte koji utiču na kritičko razmišljanje može nam se desiti da

Svrha ovog istraživanja je da razmotri efikasnost fakultetskih predavanja na redukciju verovanja u paranormalno i natprirodno.

zanemarimo ulogu koju igra snažna potreba da budemo socijalni i da se uklopimo. Predstavićemo meta-analizu koja kombinuje rezultate višestruko recenziranih studija objavljenih u poslednjih nekoliko decenija koje procenjuju uspeh u učenju tehnika kritičkog razmišljanja u učionici, raspravljaćemo o razlozima zbog kojih one imaju ograničen uticaj.

Pregled skale paranormalnih uverenja⁹

Molimo vas stavite broj pored svake teze da biste pokazali koliko se slažete, ili ne slažete sa njom. Koristite brojeve kao što je dole prikazano. Ne postoje tačni i pogrešni odgovori. Ovo je primer vaših sopstvenih uverenja i stavova. Hvala Vam.

- 1 = U potpunosti se ne slažem
- 2 = Umereno se ne slažem
- 3 = Blago se ne slažem
- 4 = Nisam siguran
- 5 = Blago se slažem
- 6 = Umereno se slažem
- 7 = U potpunosti se slažem

01. Duša će nastaviti da živi iako telo umre.
02. Neki ljudi mogu da podignu (levitiraju) predmete snagom uma.
03. Crna magija zaista postoji
04. Crne mačke mogu doneti nesreću.
05. Vaš um ili duša mogu napustiti vaše telo i putovati (astralna projekcija).
06. Grozni snežni čovek sa Tibeta postoji.
07. Astrologija je način da se tačno predvidi budućnost.
08. Postoji đavo.
09. Psihokinezia, pomeranje objekata pomoću posebnih psihičkih moći je moguća.
10. Postoje veštice.
11. Ako polomite ogledalo, to će vam doneti nesreću.
12. U posebnim stanjima kao što je san ili trans duh može napustiti telo.
13. Čudovište u Loh Nessu (Loch Ness) u Škotskoj postoji.
14. Horoskop tačno govori o nečijoj budućnosti.
15. Verujem u boga.
16. Nečije misli mogu uticati na pomeranje fizičkih objekata.
17. Korišćenjem formula i čaranja moguće je baciti čini na

ljude.

18. Broj 13 je baksuzan.
19. Reinkarnacija postoji.
20. Postoji život na drugim planetama.
21. Neki vidovnjaci mogu tačno predvideti budućnost.
22. Postoji raj i pakao.
23. Čitanje misli nije moguće.
24. Postoje pravi slučajevi vešticiarenja.
25. Moguće je komunicirati sa mrtvima.
26. Neki ljudi imaju neobjasnivu sposobnost da predvide budućnost
Teza 23 je preokrenuta zbog rezultata.

Podaci i metode

S vrha ovog istraživanja je da razmotri efikasnost fakultetskih predavanja na smanjenje verovanja u paranormalno i natprirodno. Ova predavanja su imala jedan, ili nekoliko sledećih primarnih ciljeva:

1. da nauče šta je nauka,
2. da nauče kako se razlikuje nauka od pseudonauke,
3. da nauče kako se kritički razmišlja prema novim informacijama.

N aši istraživački kriterijumi sadrže recenzirane empirijske studije koje su:
1. izmerile sadržaj verovanja u paranormalno pre i posle predavanja,
2. eksperiment je sproveden unutar univerziteta i fakulteta u SAD,
3. u većini slučajeva izmerile sadržaj kritičkog razmišljanja pre i posle predavanja.
Jedino sporno u poslednjem

kriterijumu je da iako testovi za kritičko razmišljanje nisu bili isti u svim studijama (npr. *Cornell Critical Thinking Test* naspram *Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal*), svi su sprovedeni sa istim ciljem (da se izmeri kritičko razmišljanje) i bili su nezavisno statistički potvrđeni u drugim empirijskim studijama.

Svako predavanje na koje se odnosi ova studija imalo je malo drugačiji pristup i različit stepen naglašenosti različitih paranormalnih fenomena. Na primer predavanja su imala nazine: „Parapsihologija“, „Nauka i pseudonauka“, „Paranormalne pojave“, „Statistika o paranormalnom“, „Naučne metode u psihologiji“ i „Psihologija kritičkog razmišljanja.“ Istraživači svake studije anketirali su studente da bi izmerili njihovo verovanje u paranormalno (npr. pomoću Skale verovanja u paranormalno - *Paranormal Belief Scale*) pre i nakon izloženosti sadržaju navedenih predavanja. Iako postoji istra-

u paranormalno. Ni jedna druga studija nije ispunila istraživačke kriterijume gore navedene. Od onih koja su ispunila, većinu su pohađali studenti psihologije i studije su primenile test relevantnosti da bi se utvrdilo da li su se uverenja u paranormalno promenila na

statistički relevantni način nakon što su studenti bili izloženi sadržaju predavanja. U osnovi postavljeno je pitanje da li su se uverenja studenata u paranormalno smanjila. U pet od ovih osam studija kritičko razmišljanje je mereno

Mi smo najviše bili zainteresovani da li se verovanje u paranormalno smanjuje sa povećanjem mogućnosti kritičkog razmišljanja. Sa svega nekoliko studija koje su ispunile naše kriterijume sastavili smo meta-analitičke procedure koje su pretvorile test relevantnosti u korelacije između rezultata pre i posle predavanja. Ovo nam je omogućilo da kombinujemo i napravimo kontrast između studija, kao i da utvrdimo intenzitet povezanosti između promene rezultata pre i posle predavanja.

Rezultati

Prvi skup analiza istražio je da li ova predavanja smanjuju verovanja studenata u paranormalno. Drugi skup analiza je ispitao da li su se rezultati u kritičkom razmišljanju popravili.

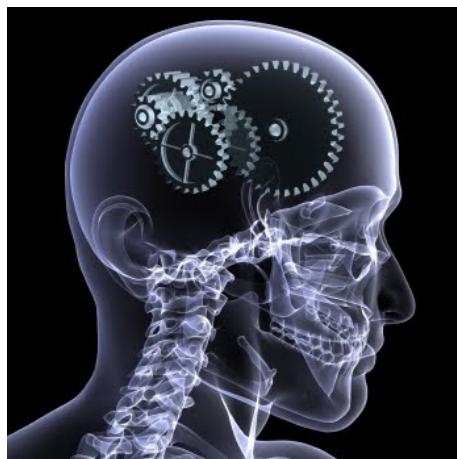
Prvo, srednja vrednost veličine

Mi smo najviše bili zainteresovani da li se verovanje u paranormalno smanjuje sa povećanjem mogućnosti kritičkog razmišljanja.

živanje o povezanosti kritičkog razmišljanja i religioznih uverenja⁸, mi smo bili više zainteresovani da za način na koji uspešna fakultetska predavanja, specijalno napravljena da poboljšaju kritičko razmišljanje, utiču na smanjenje verovanja u paranormalno. (premda su „tradicionalna religiozna uverenja“ jedna od sedam potkategorija koje se mere *Paranormal Belief Scale*-om [PBS]⁹ nju mnogi istraživači koriste).

Bili smo u mogućnosti da prikućimo statističke podatke za samo osam predavanja¹⁰ koji su prikazali opseg i smer promene u verovanju

pre i posle predavanja.¹¹ Testovi relevantnosti u ovim studijama su odgovorili na dodatno pitanje – da li su se rezultati u kritičkom razmišljanju studenata popravili.

efekta vezanog za promenu u stepenu verovanja u paranormalne pojave pre i posle predavanja bila je $r=0,67$ što je vrlo visok stepen i statistički relevantan. Navodna uverenja studenata u paranormalno su se bitno suštinski smanjila od momenta kad su počeli da pohađaju predavanja do momenta kada su se predavanja završila. Redukcija paranormalnih uverenja je bila toliko značajna da postoji preko 200 studija koje su pokazale da takva veza ne mora ni da postoji da bi ovi rezultati bili statistički i upotrebljivi.¹² Tako da ova predavanja čini se smanjuju navodna verovanja u paranormalno, barem

kratkoročno je tako.

S druge strane, srednja vrednost veličine efekta vezanog za promenu u stepenu kritičkog razmišljanja (kao faktora koji smanjuje verovanje u paranormalno) pre i posle predavanja je bila $r=0,08$. Ova minimalna povezanost nije bila statistički relevantna – zapravo ovaj efekat je mogla imati puka slučajnost. Kad sve saberemo nalazimo da iako su se verovanja studenata u paranormalne pojave smanjila na kraju predavanja, njihova sposobnost da kritički razmišljaju nije pokazala poboljšanje koje bi se s tim dovelo u vezu. To ukazuje na to da oni nisu napustili uverenja u paranormalne pojave zato što su postali bolji kritički mislioci.

To takođe ukazuje da postoje druge varijable koje se kriju ovde: plemenski identitet i socijalna inkluzija.

moguće je da su studenti zapravo upotrebili svoje nove poboljšane veštine kritičkog razmišljanja u korist smanjenja verovanja u paranormalno, a da to poboljšanje iz nekog razloga nije registrovano testiranjem nakon predavanja.

Ipak ovo je veoma malo verovatno da se desi baš u svakoj od pet studija. Ono što se verovatno dogodilo je ono što smo gore napomenuli – redukcija verovanja u paranormalne pojave bez ikakvog paralelnog poboljšanja

mnoga komplikovanije od učenja o Frojdju i Sokratu. Kao rezultat toga studenti su se možda distancirali od predavanja (svesno ili ne) i iskusili nešto slično apatiji. Moguće je da su prijavili smanjenje verovanja u paranormalne pojave jednostavno zato što su znali da su ova predavanja za to dizajnirana. Hteli su da izbegnu nelagodnost zbog suprotstavljanja novom materijalu – jednostavno nisu želeli da razmišljaju o tome. A izgledalo je poželjno da prijave smanjenje verovanja u paranormalne pojave, što je moglo biti motivisano apatijom zbog blago nelagodnog socijalnog okruženja (u ovom slučaju predavanja, učionica). Drugi društveni mehanizam je mogao biti strah od socijalnog isključivanja. Učionica (ili radio-nica o kritičkom razmišljanju) je suštinski hijerarhijska. U takvim slučajevima lider (profesor ili

Moguće je da su prijavili smanjenje verovanja u paranormalne pojave jednostavno zato što su znali da su ova predavanja za to dizajnirana.

Socijalna dimenzija kritičkog razmišljanja

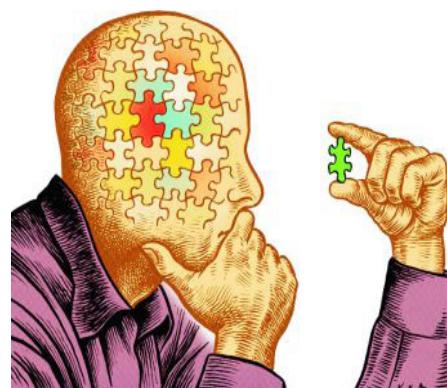
Postoji nekoliko razloga zbog kojih su studenti možda prikazali smanjen nivo verovanja u paranormalno uprkos malom ili nikavom poboljšanju kritičkog razmišljanja. Prvo,

sposobnosti kritičkog razmišljanja.

Socijalni mehanizmi

Zbog čega su se smanjila verovanja u paranormalne pojave bez povećanja sposobnosti kritičkog razmišljanja kroz ove studije? Mi prepostavljamo zbog tri socijalna mehanizma. Prvo, sadržaj ovih predavanja je možda povećao kognitivnu disonancu nekim pojedincima, više nego što bi to bio slučaj sa tipičnim sadržajem predavanja iz psihologije i filozofije. Pozivanje studenata na uvodnom predavanju da preispitaju svoja „sveta“ verovanja karmu, astrologiju. Duhovno isceljenje i slično, verovatno je emotivno

organizator) distribuira znanje grupi studenata o tome kako se razmišlja. Od njih se očekuje da razumeju informaciju i usvoje je kao istinitu. U ovakovom tipu društvenog okruženja hijerarhija je kruta-postoji učitelj i postoje učenici. U ovakvoj postavci verovanja koja su studenti naveli ne moraju biti autentična jer je moguće da reflektuju strah od represije ili kazne zbog neslaganja sa stavovima profesora ili razreda. Takođe, moguće je da je motivacija potekla i iz snažne potrebe za društvenom inkluzijom, prihvatanjem i nagradom-da se uklope u razred koji je, prepostavlja se taktički, prihvatio stavove profesora kao ispravne. Za razliku od socijalno indukovane

apatijske, gore opisane, strah može biti dovoljan da promeni uverenja studenata. Strah od represije i kazne može biti dovoljan da motiviše autentične promene uverenja. Ali bi takve promene bile emotivno motivisane i bez potrebe da se razviju sposobnosti kritičkog razmišljanja.

Treći socijalni mehanizam je

dva profesora umesto jednog i da je svaki imao drugačiji stav prema opravdanosti paranormalnih uverenja, studenti bi možda odgovorili drugačije. Nije neophodno da studenti nauče da kritički razmišljaju da bi se otarasili uverenja u natprirodno. To može biti jednostavna reakcija na generalizovano poverenje u osobe od autoriteta.

povezan sa drugim. U društvenom okruženju sa rigidnom hijerarhijom (kao što su radionice i učionice) moguće je da su studenati naveli smanjenje uverenja u paranormalne aktivnosti jednostavno da bi se dopali autoritetu u hijerarhiji. Zapravo, moguće je da su studenti naveli nižu stopu uverenja u paranormalno jer su verovali da osobe od autoriteta

Ako se dogodio bilo koji od gore navedenih mehanizama u ovim učionicama ili radionicama, uverenja studenata u paranormalno će se verovatno vratiti na svoj pređašnji nivo čim se oni odvoje od: (1) okruženja koje ih čini apatičnim, (2) okruženja koje vezuje kritičko razmišljanje za socijalnu inkluziju, ili (3) okruženja u kojem osoba od autoriteta promoviše prime-

Potrebna je dodana studija da bi se shvatilo kako je najbolje podučavati kritičko razmišljanje da bi to dovela trajno smanjenje paranormalnih uverenja i verovanja u natprirodno.

Reference:

1. Bader, Christopher, F. Carson Mencken, and Joseph O. Baker. 2009. *Paranormal America: Ghost Encounters, UFO Sightings, Bigfoot Hunts, and Other Curiosities in Religion and Culture*. New York, NY: New York University Press.
2. Moore, David W. 2005. "Three in Four Americans Believe in Paranormal: Little Changes from Similar Results in 2001." *Gallup News Service*.
3. Goode, Erich. 2011. *The Paranormal: Who Believes, Why They Believe, and Why it Matters*. NY: Prometheus Books.
4. Rice, Tom W. 2003. "Believe It or Not: Religious and Other Paranormal Beliefs in the United States." *Journal for the Scientific Study of Religion*, 42(1).
5. See, for example, Pennycook, Gordon, James Allan Cheyne, Paul Seli, Derek J. Koehler, and Jonathan A. Fugelsang. 2012. "Analytic Cognitive Style Predicts Religious and Paranormal Belief." *Cognition* 123, no. 3: 335–346.
6. Shtulman, 2013. "Epistemic Similarities Between Students' Scientific and Supernatural Beliefs." *Journal of Educational Psychology* 105(1).
7. Gilovich, Thomas. 1991. *How We Know What Isn't So: The Fallibility of Reason in Everyday Life*. New York: Free Press.
8. For example, see work by Gordon Pennycook.
9. A Revised Paranormal Belief Scale
10. Based on the following studies (for a full reference list email authors): (1) Benziger, 1984, (2) Burke, Sears, Kraus, & Roberts-Cady, 2014, (3) Manza, Hilberts, Hindley, Marco, Santana, & Hawk, 2010, (4) McLean, & Miller, 2010, (5) Morier, & Keeports, 1994, and (6) Stark, 2012.
11. Two of the studies did not measure critical thinking in addition to paranormal beliefs and a third study was an outlier.
12. A "fail-safe N" was calculated to determine how many subsequent studies with a finding of no effect must exist. Our fail-safe N equaled approximately 242.

[http://www.skeptic.com/
eskeptic/15-03-25/#feature](http://www.skeptic.com/eskeptic/15-03-25/#feature)

(npr. profesori) vole da su u pravu, bez obzira na to da li studenti razumeju argumente za njihove stavove. Dopadljivost autoritetu je mehanizam društvenog okruženja jer je profesor u skoro svim slučajevima jedini autoritet u tom okruženju. Da su učionice imale

nu kritičkog razmišljanja prema uverenjima u paranormalno. Zbog toga zabeležena smanjenja paranormalnih uverenja među studentima koji su išli na predavanja, kojima je cilj povećanje kritičkog razmišljanja, mogu biti realna kratkoročno, ali ne i dugoročno.

Mali Arapin pita oca:

- Zašto nosimo ovo platno na glavi?
- To nije platno već specijalna marama da nas zaštiti od pustinjskog sunca.
- A zašto nosimo ovu haljinu?
- To nije haljina, već specijalna odeća da nas zaštiti od pustinjskog sunca.
- A zašto nosimo ove sandale?
- To je specijalna obuća koja nas štiti od vreline pustinjskog peska.
- Zašto živimo u Parizu?

Umro Muji babo, a Mujo je musliman od 1992. Pita on hodžu šta mu sve treba i efendija mu nabroji. Otišao on, kupio sve nabrojano, pa upita hodžu da li je sve uzeo. Hodža odgovori:

- Samo još uzmi abdest, pa da počnemo.
- Nemam, efendija, više ni marke, majke mi.

Pravi koreni Božića

9 meseci p.n.e.

www.AtheistCards.com

Ateista je šetao šumom:

- Kako je veličanstveno drveće! Kako su moćne ove reke! Kako su divne životinje! - reče u sebi. Dok je šetao pored reke, začulo se šuštanje u žbunju iza njega. Okrenuo se i ugledao ogromnog grizlja kako juri prema njemu. Potrčao je stazom koliko ga noge nose. Opet pogleda preko ramena i vide da ga medved sustiže. Pogleda opet preko ramena a medved je bio sve bliže i bliže. Saplete se i pade na zemlju. Pokuša da ustane, ali vide da je medved iznad njega i pruža se da ga dohvati levom šapom, a desnom, podignutom, da ga udari. U tom trenutku ateista uskliknu:

- O Bože !

Vreme se zaustavi. Medved se ukoči! Tišina zavlada šumom....

Čovek bi osvetljen nekom blistavom svetlošću, a sa neba se začu glas:

- Ti poričeš moje postojanje sve ove godine, učiš druge da ja ne postojim. Čak i stvaranje sveta pripisuješ nekom kosmičkom slučaju. Da li od mene očekujes da ti sada pomognem u ovoj nevolji? Je li od sada treba da te računam kao vernika?

Ateista pogleda direktno u svetlost i reče:

- Bilo bi licemerno s moje strane da sad iznenada zahtevam od tebe da me tretiraš kao hrišćanina, Ali možda bi mogao da medveda učiniš hrišćaninom?

- U redu! - reče glas.

Svetlo nestade. Zvuci u šumi ponovo oživeše. A medved spusti svoju desnu šapu, prinese je levoj, pogne glavu kao u molitvi i reče:

- Bože blagoslovi ovu hranu koju mi pružaš danas kroz našeg gospoda Isusa Hrista. Amin!

Doživela žena kliničku smrt i susretne se s Bogom u Raju. Pita ona Boga da li će ikad oživeti, a Bog odgovara:

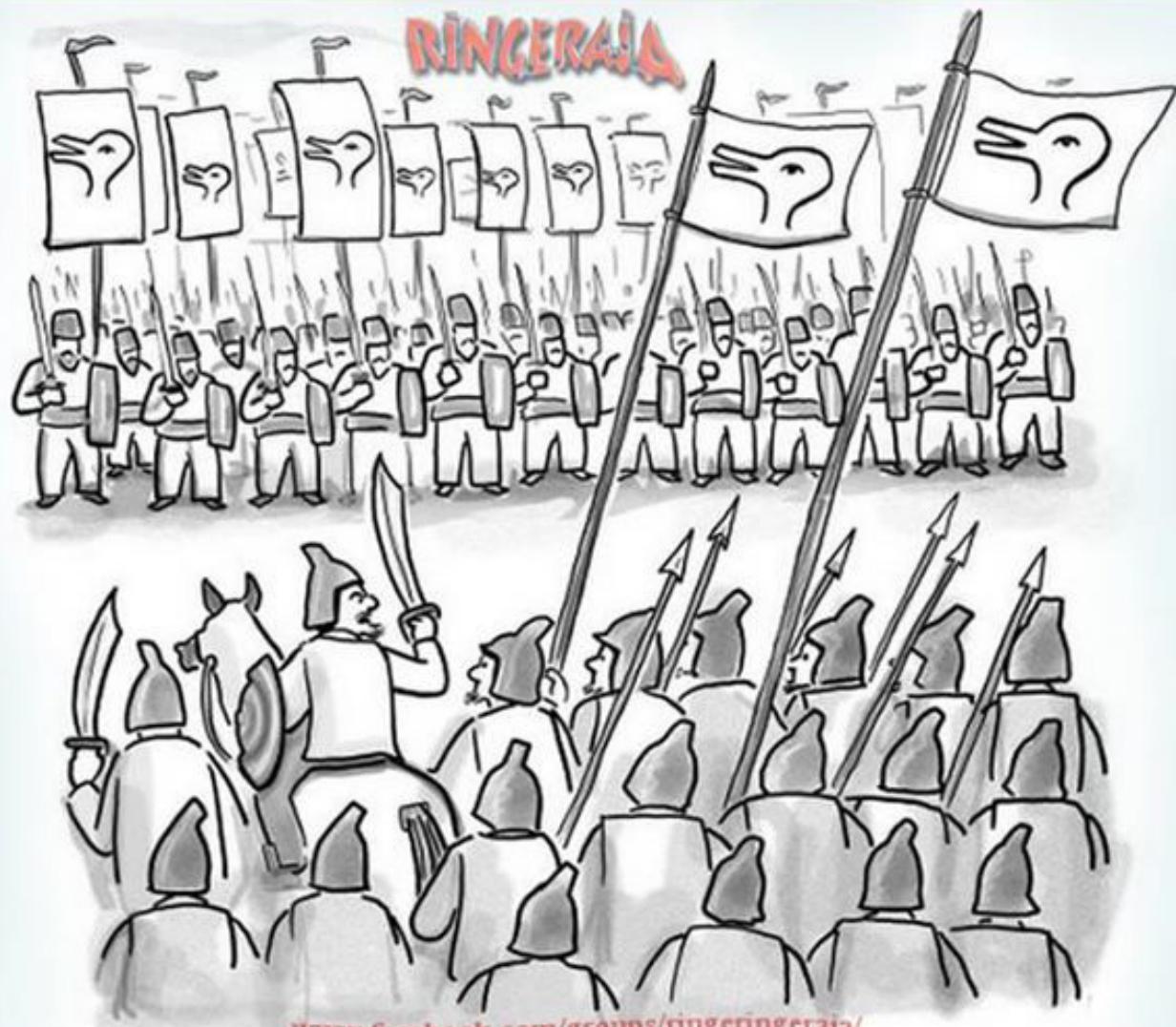
- Za mesec dana ćeš ponovno normalno živeti i imaćeš dug i srećan život.

Sva srećna ode od Boga i odbrojava dane do normalnog života. Napolon, kada se probudila, odmah ode kod estetskog hirurga kako bi ostatak života bila što lepša. Hirurg joj izravna bore, napravi novi nos, poveća grudi, smanji struk, skine celulit. Izlazi ona iz bolnice sva srećna i na pešačkom prelazu je pregazi kamion, i ona pogine. Ponovno se ona sretne s Bogom i pita ga:

- Bože, rekao si da ćeš ostatak života živeti dugo i srećno, šta se to dogodilo?!

Reče njoj Bog:

- Izvini, nisam te prepoznao!

www.facebook.com/groups/ringeringeraja/

Mira biti neće, dokle god se ne odreknu
svog Pacijeg Boga i ne prihvate naseg Zecijeg Boga!

Udario auto de-setogodišnjaka.

Neko viče:

- Zovite hitnu!

Drugi viče:

- Zovite policiju!

Baka viče:

- Zovite svećenika!

A dečak kaže:

- Joj, bako, nije mi sada do seksa!

Veliki Prasac i Svinjče Darwinče *u epizodi:*

„Tek par milijardi”

